

บทที่ 2

แนวคิด - ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความต้องการของผู้อ่าน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของนิตยสาร "ทางเพศ" : ศึกษาเฉพาะเพนทเฮาส์ เฟซ แมกซ์ ตั้งแต่ช่วงกลางพ.ศ. 2537-2538 และช่วงปลายพ.ศ. 2539 มีการขยายตัวของนิตยสารประเภทนี้มาก

สำหรับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. แนวคิดการบริหารการตลาด
2. แนวคิดการตลาด
3. แนวคิดเน้นความสำคัญของลูกค้าทางการตลาด
4. แนวคิดการจูงใจ
5. ทฤษฎีการไขและความพึงพอใจ
6. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

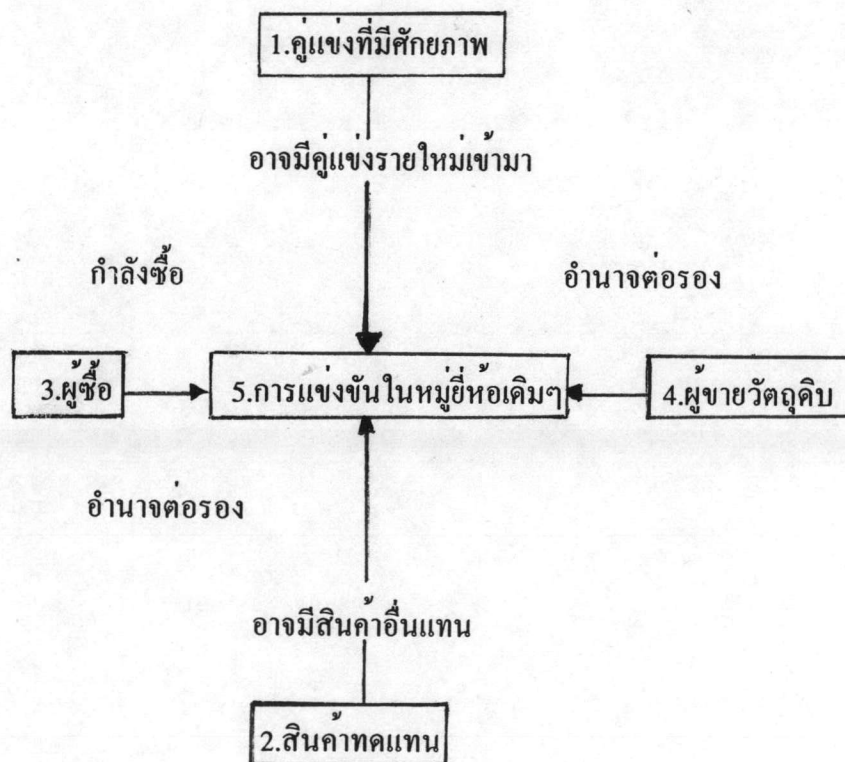
ในช่วงพ.ศ. 2537-2538 และปลายพ.ศ. 2539 ตลาดนิตยสาร "ทางเพศ" มีการขยายตัวอย่างมาก ดังนั้น เจ้าของนิตยสาร "ทางเพศ" ทั้ง 3 เล่ม ต้องมีการปรับกลยุทธ์ ทั้งด้านการบริหาร การจัดการ และการตลาด เพื่อให้นิตยสารของตัวเองอยู่รอดได้ในภาวะการแข่งขัน

1. แนวคิดการบริหารการตลาด

แนวคิดของเสรี วงษ์มณฑา (2536) กล่าวว่า เมื่อไรก็ตามที่ผู้บริหารยังนิยมธุรกิจของตัวเอง ในลักษณะ production-oriented หรือเน้นความสามารถการผลิตแทนที่จะเป็น consumer-oriented ก็คือเน้นความต้องการของผู้บริโภค ธุรกิจประเภทนั้น ก็จอด ผู้บริหารต้องหันมาพิจารณาธุรกิจ แล้วพิจารณาธุรกิจให้ถูกต้อง

ภาวะการกำหนดโครงสร้างของการแข่งขัน ในแต่ละอุตสาหกรรม เป็นหน้าที่ของบริษัทที่เป็นผู้นำ ผู้นำทางการตลาด ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ ที่จะปกป้องเปลี่ยน (ในทางที่ดีขึ้น) โครงสร้างสังเวียนแห่งการแข่งขัน ถ้าหากผู้นำคิดถึงแต่จุดได้เปรียบของตัวเองอย่างเดียว ไม่มองภาพพจน์ของโครงสร้างของสังเวียนการแข่งขัน บางที่อาจจะไม่มีสังเวียนให้ใครได้แข่งขันเลยก็ได้

แผนภาพที่ 1 : โครงสร้างสังเวียนการแข่งขัน

(เสรี วงษ์มณฑา , 2536ก : 25)

การมองโครงสร้างของอุตสาหกรรมและองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อโครงสร้าง เราอาจจะมองรายละเอียดได้ ดังต่อไปนี้

กำ พง ส กั ด กั น กู แ ช ง ร า ย เ ห ม Economy of Scale

- การหาทางสร้างความแตกต่างที่ชัดเจน
- ภาพพจน์ของยี่ห้อเก่าในตลาดที่ดีและแกร่ง
- มูลค่าที่ผู้บริโภคต้องจ่ายในการเปลี่ยนยี่ห้อ
- เงินลงทุนที่ต้องใช้ในการลงสู่สังเวียน
- การอุดช่องทางการจัดจำหน่าย

อำนาจต่อรองผู้บริโภค

- ขนาดของตลาด
- ต้นทุนในการเปลี่ยนยี่ห้อที่ผู้บริโภคต้องจ่าย
- ผู้บริโภคมีความรู้ดีแค่ไหน
- ผู้บริโภคมองเห็นสินค้าทดแทนน่าสนใจแค่ไหน
- ผู้บริโภคสนใจไหวเอนตามราคาแค่ไหน
- สินค้ามีความแตกต่างที่ชัดเจนหรือไม่
- สินค้าสร้างภาพพจน์ได้ชัดเจนแค่ไหน
- สินค้ามีคุณภาพดีพอในรายการของผู้บริโภคหรือไม่
- มีการส่งเสริมการขายอะไรให้กับผู้บริโภค ผู้ตัดสินใจซื้อบ้าง
- ผู้บริโภคได้รับผลประโยชน์อันใดจากการได้สินค้า (เสรี วงษ์มณฑา , 2536ช : 26)

การแข่งขันกันเองระหว่างผู้อยู่ในสังเวียน

- ตลาดโตแค่ไหน
- ต้นทุนการผลิต
- สร้างคุณค่าเพิ่มเติม(Value added)
- ปริมาณการผลิตเป็นอย่างไร
- สินค้ามีความแตกต่างจริงหรือไม่
- สร้างภาพพจน์ของยี่ห้อที่จะนำไปสู่ความภักดีแค่ไหน
- มีข้อมูลดีพอแค่ไหน
- มีสัมพันธภาพกับอุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างไร
- ภาพพจน์ของบริษัทเป็นอย่างไร

ถ้ามีโอกาสเป็นผู้นำ อย่าทำลายโครงสร้างการแข่งขัน แต่ปกป้องและปรับปรุงโครงสร้างอย่าง
ต่อเนื่อง(เสรี วงษ์มณฑา , 2536ค : 27)

2. แนวคิดการตลาด

แนวคิดการตลาด (Marketing) คณะกรรมการของสมาคมการตลาด แห่งสหรัฐอเมริกา(The American Marketing Association) ได้ให้คำนิยามของคำว่าการตลาด คือ การปฏิบัติการส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าและบริการผ่านจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคหรือผู้ใช้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การตลาดเป็นกระบวนการทางธุรกิจ ซึ่งผลิตภัณฑ์จะต้องควบคู่ไปกับการการตลาด จะทำให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนตลอดจนการโอนกรรมสิทธิ์(บัญญัติ จุลาพันธ์ และผู้ร่วมงาน , 2523 : 2-4)

คอนเซ็ปต์การตลาด (The Marketing Concept) ระหว่างช่วงเวลา 30 ปี ที่ผ่านมา คอนเซ็ปต์การตลาดถูกเปลี่ยนอย่างกระตือรือร้น คอนเซ็ปต์การตลาดถูกวิวัฒนาการจากคอนเซ็ปต์ดั้งเดิม ซึ่งเป็นจุดรวมการตลาดของสินค้าและการกระทำที่ดีกว่าสินค้าที่ดีกว่าถูกวางคุณค่าอย่างมีมาตรฐานระดับอินเตอร์(Keegan , 1995 : 5)

แนวคิดใหม่ของการตลาดและ 4 P

แนวคิดใหม่ของการตลาด ซึ่งปรากฏเมื่อ ค.ศ. 1960 ยกระดับจุดรวมของการตลาดจากสินค้าไปยังลูกค้า วัตถุประสงค์ยังคงเน้นกำไร แต่ขยายไปเกี่ยวข้องกับส่วนผสมการตลาด หรือ 4 P กลายเป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องของ : สินค้า ราคา โปรโมชันและช่องทางจำหน่าย

กลยุทธ์การตลาด

ค.ศ. 1990 แนวคิดใหม่ของการตลาดชัดเจน กลยุทธ์การตลาดวิวัฒนาการหลักในประวัติศาสตร์ความคิดการตลาด ยกระดับจุดรวมของการตลาดจากลูกค้า หรือสินค้าถึงลูกค้าเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ต้องรู้จักทุกๆสิ่ง รู้จักแค่ลูกค้าไม่เพียงพอ นักการตลาดจะประสบความสำเร็จได้ ต้องรู้จักลูกค้าในเชิงการแข่งขัน นโยบาย การกำหนดของรัฐบาล เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยรวมเป็นสภาวะแวดล้อม ที่มีผลกระทบกับการตลาดในตลาดโลก การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และการเผชิญกับคู่แข่งในตลาดเป้าหมายของประเทศ(Keegan , 1995 : 5-6)

ในส่วนของกลยุทธ์การตลาดนั้น มีการวางแผนด้านการตลาด ส่วนผสมทางการตลาด และ ส่วนแบ่งการตลาด โดยเฉพาะส่วนผสมการตลาด เป็นเครื่องมือยืนยันการใช้ติดตามวัตถุประสงค์กลุ่มเป้าหมายการตลาด

ส่วนผสมทางการตลาด(Marketing Mix) ประกอบด้วยส่วนผสมทางการตลาด 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. ส่วนผสมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์(Product Mix)
2. ส่วนผสมทางด้านราคา(Price Mix)
3. ส่วนผสมทางด้านสถานที่จำหน่าย(Place Mix)
4. ส่วนผสมทางด้านส่งเสริมการจำหน่าย(Promotion Mix)

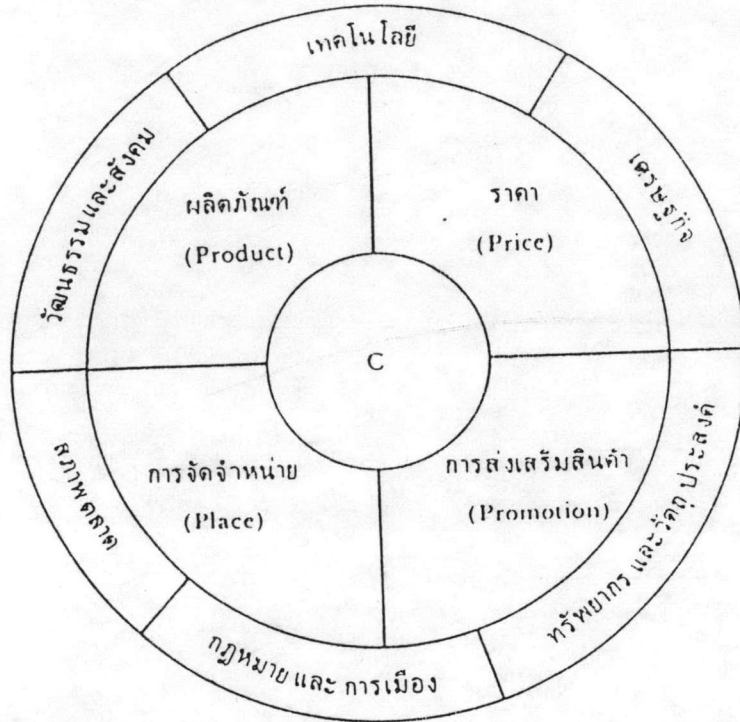
ส่วนผสมทางการตลาดนี้ ถูกสร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการ (Needs and Wants)ของตลาดส่วนต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ทางการตลาดของบริษัทและเพื่อเป็นการตอบสนอง หรือสร้างความพอใจ(satisfaction) ให้กับผู้บริโภคด้วย(ระเบิด ฝ่ายวิจัย , 2530 : 37-42)

แผนภาพที่ 2 : ส่วนผสมทางการตลาด

(ปรับจาก 4 P ของ Kotler , 1994 : 98)

แผนภาพที่ 8 : ส่วนผสมการตลาด

C หรือ consumer หรือผู้บริโภคเป็นจุดศูนย์กลางที่กิจกรรมทางการตลาด หรือส่วนผสมการตลาด มุ่งที่จะปรับเข้าหา ในขณะที่เดียวกัน 4 P's หรือกิจกรรมการตลาด ก็ต้องอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ ได้แก่ สภาพวัฒนธรรมและสังคม สภาพกฎหมายและการเมือง สภาพเศรษฐกิจ สภาพการตลาดและธุรกิจ ทรัพยากร และวัตถุประสงค์ขององค์กรและเทคโนโลยี

ภายใต้เงื่อนไขของสภาพแวดล้อม นักการตลาดจะปรับส่วนผสมการตลาดของตนให้เหมาะสมที่สุด และตรงตามความต้องการของผู้ซื้อให้มากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่สมประสงค์ หรือเป็นความพอใจร่วมกัน ทั้งฝ่ายผู้ซื้อและองค์กรการตลาดนั้นๆ (พนา ทองมีอาคม , 2529 : 622)

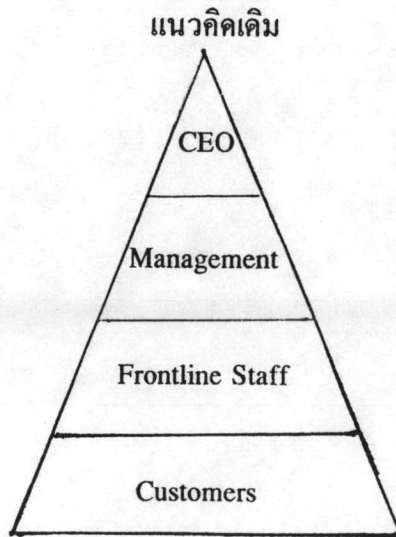
ความสำคัญของ 4 Ps นำเสนอจุดที่เหมาะสมด้านการตลาดของผู้ขาย ซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้ซื้อและจากมุมมองของผู้ซื้อในแต่ละตลาด ถูกออกแบบเครื่องมือให้สอดคล้องกับประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับ

Robert Lauterborn แนะนำ 4 Ps สอดคล้องกับ 4 Cs ของลูกค้า

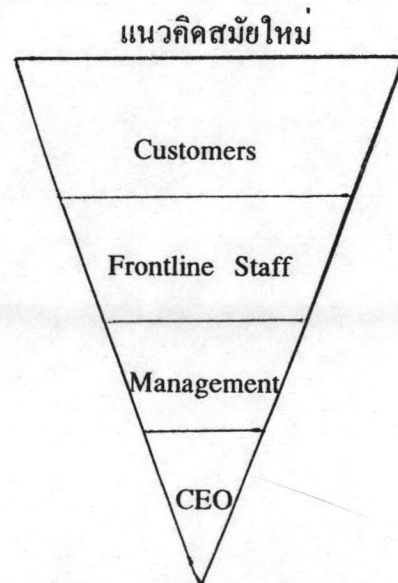
4 Ps	4 Cs
-สินค้า	-ลูกค้าปรารถนาและต้องการ
-ราคา	-ค่าใช้จ่ายลูกค้า
-สถานที่จำหน่าย	-ความสะดวกสบาย
-การส่งเสริมการขาย	-การสื่อสาร

3. แนวคิดเน้นความสำคัญของลูกค้าทางการตลาด

แผนภาพที่ 4 : แนวคิดเดิม-แนวคิดสมัยใหม่

- *เน้นกระบวนการจากฝ่ายบริหาร
- *การตัดสินใจที่ล่าช้า
- *บทบาทของลูกค้ามีต่ำ
- *ความเชื่อถือน้อย

- *เน้นการกระทำและผลที่เกิดขึ้นกับลูกค้า
- *กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม
- *เพิ่มบทบาทของพนักงานที่มีต่อลูกค้า
- *สร้างความเชื่อถือ

แนวโน้มของการตลาดที่กำลังตอบสนองผู้บริโภคหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มก็เล็กลง มีหน้าซ้ำๆ ยังมีความต้องการอะไร ที่เฉพาะตัวมากยิ่งขึ้น ทำให้แนวความคิดเรื่องการแบ่งส่วนตลาด (market segmentation) จะไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการผู้บริโภคเสียแล้ว

การตลาดต้องก้าวไปอีกระดับหนึ่ง คือ การแตกส่วนตลาด (market fragmentation) ที่ทำให้เกิดสินค้ามากมายหลายชนิดของยี่ห้อเดียวกัน เช่น Face แยกเป็น Face Special , Face Photo Album , Face Hommes , Scandal Girls , Scandal Guys หรือว่า Max Special , Max Sweet , Maximum

สำหรับนิตยสาร "ทางเพศ" ส่วนใหญ่จัดว่าเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม ต่อมวลความรู้ ปทัสถานและค่านิยมของสังคมไทยเช่นกัน เราจะเห็นได้ว่านิตยสาร "ทางเพศ" นั้น ได้เป็นผู้นำวัฒนธรรมจากโลกตะวันตก ในเรื่องของ "เพศ" เข้ามา เผยแพร่ให้ผู้อ่านได้ซึมซับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน อย่างเช่น Penthouse

การสื่อสารอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อวัฒนธรรม ในลักษณะที่เรียกว่าความครอบงำทางวัฒนธรรม (Cultural Domination) เอกลักษณะของวัฒนธรรม (Cultural Identity) ซึ่งเคยรับช่วงกันมาหลายช่วงอายุคนก็อาจถูกลืมนำที่ละน้อย เพราะมีวัฒนธรรมใหม่แทรกซึมเข้ามาทางสื่อมวลชน ความหลากหลายของวัฒนธรรมจะลดน้อยลงทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ (สมควร กวียะ , 2531 ก : 22)

นอกจากนี้ทัศนคติและค่านิยมของผู้อ่าน ก็แปรเปลี่ยนไปจากเดิมคนรุ่นใหม่การยอมรับนิตยสาร "ทางเพศ" มากขึ้นกว่าสมัยก่อน ดังนั้น เจ้าของสื่อ นิตยสาร "ทางเพศ" ก็ต้องพยายามพัฒนาเนื้อหา ภาพ และนางแบบ เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อผู้อ่าน

4. แนวคิดการจูงใจ

แนวคิดการจูงใจ (Motivation) หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ไปสู่เป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวของสังคม กระตุ้นให้บุคคลเกิดความพยายามและตัดสินใจเลือกแนวทาง และพฤติกรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ที่ยินยอมพร้อมใจกันกำหนดไว้แล้ว (สมควร กวียะ , 2531 ข : 32)

พี. ที. ยัง (P. T. Young) กล่าวว่า “การจูงใจเป็นกระบวนการของการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ สนับสนุนความก้าวหน้าของกิจการ ที่กระทำและกำหนดแบบแผนของการที่กระทำ”

ส่วน เอ็น. อาร์. เอฟ. แมร์ (N. R. F. Maire) อธิบายว่า “การจูงใจเป็นกระบวนการแสดงออกของพฤติกรรมอันได้รับอิทธิพลจากจุดมุ่งหมาย ซึ่งพฤติกรรมนั้นมุ่งไปสู่” (ศิริโสภาคย์ บุรพา เศษ , 2529 : 124)

การจูงใจของมนุษย์สัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์อย่างไม่แยกออก เมื่อบุคคลเกิดความ ต้องการ(needs) และความต้องการของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง เขาจะเกิดความเครียด(stress) เมื่อมีความเครียดบุคคลจะอยู่อย่างไม่เป็นสุข เขาเกิดแรงขับ(drive) ที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อลด ความเครียด กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล ที่กระตุ้นให้บุคคลไปสู่การกระทำอย่างมีเป้าหมาย เรียกว่า การจูงใจ(Motivation)(โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ , 2533 : 140)

ดังนั้น เจ้าของสื่อจะต้องรู้จักใช้การจูงใจ(Motivation)ต่อผู้อ่าน และในส่วนของนิตยสาร"ทาง เพศ" เจ้าของจะต้องสร้างแรงจูงใจ ที่สอดคล้องกับทัศนคติผู้อ่าน ได้แก่

1. แรงจูงใจในสินค้า(Product motive) ที่แสดงให้เห็นว่าผู้อ่านมีความอยากได้ตัวสินค้า ก็คือ รูปเล่ม เนื้อหา นางแบบ และภาพ เป็นต้น
2. แรงจูงใจด้านเหตุผล(Rational motive) เช่น การเลือกซื้อนิตยสาร"ทางเพศ" ชื่อดัง อย่าง Penthouse , Face , Max
3. แรงจูงใจด้านอารมณ์(Emotional motive)คือ การเลือกซื้อสินค้าที่ไม่ต้องอาศัยการใคร่ครวญ หาเหตุผล ขอให้สินค้ามีลักษณะเป็นที่น่าพอใจเพียงพอแล้ว

ประกอบกับพฤติกรรมการใช้สื่อ"ทางเพศ" ของผู้อ่าน ได้แปรเปลี่ยนไปจากสมัยเดิมด้วย และ พฤติกรรมการซื้อบางกลุ่ม มีการยอมรับสื่ออย่างเปิดเผยมากขึ้นกว่ายุคเก่า มีการซื้อหาอย่างเปิดเผย ทั้งตามร้านแผงลอย และบู๊ตส์ไตร์

พฤติกรรมการรับสารของผู้อ่าน มีการแปรเปลี่ยนไปตามยุค ใครที่ซื้อ หรืออ่านนิตยสาร"ทาง เพศ" ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมไทย

5. ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจต่อสื่อ

ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจต่อสื่อ (Uses and Gratifications Approach) แคทซ์ (Katz , 1974) ซึ่งให้เห็นว่าสื่อจะไม่มีอิทธิพลต่อบุคคลที่ไม่เลือกใช้สื่ออย่างแน่นอน และการเลือกใช้สื่อ นั้น ก็ สืบเนื่องมาจากเหตุทางจิตวิทยา และความต้องการทางสังคมของแต่ละบุคคลนั้นๆ

แผนภาพที่ 5 : การใช้สื่อ เพื่อสนองความพอใจ

แบบจำลองการใช้สื่อ เพื่อสนองความพอใจ

(ปรับมาจากแคทซ์และคณะ , 1974)

แบบจำลองข้างต้น จะสรุปแนวความคิดเกี่ยวกับสังคมที่มีบทบาทในการกำหนดความต้องการ และความพึงพอใจของบุคคลไว้ว่า

1. บุคคลได้รับแรงดัน ความตึงเครียด ความขัดแย้งทางสังคม ทำให้บุคคลต้องการผ่อนคลายแรงกดดันต่างๆ โดยการบริโภคสื่อมวลชน
2. สถานการณ์ทางสังคม เป็นตัวสร้างให้ปัจเจกบุคคล ต้องตระหนักในปัญหา จึงมีความต้องการที่จะแสวงหาข่าวสารจากสื่อ
3. โอกาสที่ปัจเจกบุคคล จะได้รับการตอบสนองความพึงพอใจตามความต้องการ จากสถานการณ์ทางสังคมมีน้อยมาก ดังนั้น สื่อมวลชนจะเป็นตัวเสริมหรือทดแทนบริการต่างๆ ที่ขาดหายไปจากสังคม

4. การบริโภคข่าวสารจากสื่อ ทำให้สอดคล้องกับค่านิยมการเป็นสมาชิก และการเสริมย้ำความเชื่อทางสังคม

5. สถานการณ์ทางสังคมจัดขอบเขตของความคาดหวัง ความคล้ายคลึงกัน ดังนั้น การเปิดรับสื่อมวลชนจะเป็นตัวสนับสนุนการเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมของกลุ่มในสังคม

โดยแนวความคิดนี้ สามารถอธิบายได้ คือ สภาพทางสังคมและจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกันออกไปของบุคคล และเกิดมีความคาดหวัง หรือการคาดคะเนความพอใจ ที่ได้จากสื่อแต่ละประเภท หรือแหล่งข่าวสารอื่นๆ แล้วนำไปสู่การเปิดรับสื่อมวลชนหรือแหล่งข่าวสารอื่นๆ ในรูปแบบและโอกาสที่มีความแตกต่างกันออกไปยังผลที่ตามมา คือ การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการและผลอื่นๆที่อาจไม่ใช่ว่าผลดังที่มุ่งหวังไว้ ทั้งหมดนี้เป็นตรรกะที่อยู่เบื้องหลังการพิจารณาตรวจสอบถึงเรื่อง"การใช้สื่อและความพึงพอใจ" ตามแบบจำลองของแคทซ์(Katz)และคณะ ดังนั้น ทฤษฎีหรือแบบจำลองนี้ จึงเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมของการใช้สื่อว่า มีความสัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์ และการสนองความพึงพอใจของมนุษย์(Benjarongkit , 1985)

จากหลักและแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจที่กล่าวมา ได้มีผู้ให้หลักการที่แตกต่างกันออกไปอีกมากมาย ตัวอย่างเช่น โรเซนเกรน และวินดาห์(1977) เห็นว่า ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ เป็นการรวมเอาทฤษฎีสื่อสาร 3 ทฤษฎีเข้าด้วยกัน นั่นคือ ทฤษฎีกลุ่มสังคม(Social Categories) และทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม(Social Relation) ซึ่งตั้งขึ้นโดยเคอเฟลอร์(1966) และแมคไคว(1974) (พิระ จิรโสภณ , 2529 : 646)

นอกจากนี้แม็คคอมบ์ และเบ็คเกอร์(Mc Combs and Becker , 1979) ได้กล่าวไว้ในเรื่องการใช้สื่อและความพึงพอใจต่อสื่อ(Uses and Gratifications) ว่า บุคคลใช้สื่อมวลชน เพื่อสนองความต้องการ ดังต่อไปนี้

ความต้องการความบันเทิง(Relaxin and Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายอารมณ์ ผลของการสื่อสารมวลชนในแนวทฤษฎีนี้ จึงขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือแรงจูงใจ ที่มาจากปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้ใช้สื่อ ซึ่งแต่ละบุคคลมีความต้องการในการใช้ข่าวสารสนองตอบความพึงพอใจด้วยเหตุผลที่ต่างกัน

ความพึงพอใจของผู้อ่านที่ได้รับจากนิตยสาร"ทางเพศ"นั้น มีทั้งเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น , คลายเครียด , ความบันเทิง , ความต้องการทางเพศ , ช่วยให้หลีกหนี หรือหลีกเลี่ยงปัญหาต่างๆ , ช่วยฆ่าเวลา , สะสม หรือความรู้ อันเป็นความต้องการของแต่ละคน

ศิริชัยและกาญจนา แก้วเทพ(2531) ได้กล่าวถึง การใช้สื่อมวลชนกับการตอบสนองความพึงพอใจที่ต้องการได้รับด้านความบันเทิงนั้น ผู้รับสารต้องการดังนี้

1. การหลีกหนี หรือหลีกเลี่ยงจากปัญหาต่างๆ
2. การผ่อนคลาย
3. ได้วัฒนธรรมที่เป็นของแท้ และได้ความสนุกสนานทางสุนทรียะ
4. ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป
5. ปลดปล่อยอารมณ์
6. เป็นการกระตุ้นทางเพศ

ไม่เพียงแต่ผู้อ่านมีความพึงพอใจสื่อ เพื่อคลายเครียด , ความบันเทิง หรือความรู้ ความพึงพอใจที่ผู้อ่านได้รับจากนิตยสาร"ทางเพศ"อีกประการหนึ่ง ก็คือ ความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นความต้องการของมนุษย์ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาเจ้าของแนวคิดจิตไร้สำนึก และพฤติกรรมความก้าวร้าว ในยุคก่อนค.ศ. 1990

ตามความคิดของเขาเชื่อว่า อิด(Id) เป็นจิตส่วนที่เราไม่รู้สึกรู้เห็น เป็นจิตไร้สำนึก อิด(Id) จะผลักดันให้จิตอีกส่วนหนึ่ง คือ อีโก้(Ego) ให้กระทำในสิ่งต่างๆ ตามที่อิด(Id) ประสงค์ โดยที่สัญชาตญาณชีวิตผลักดันให้กระทำ ในสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขสำราญใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขทางกาย เรียกว่ากามารมณ์(Sex) และให้หลีกเลี่ยงความเจ็บปวดและความทุกข์ทั้งปวง(ชัยพร วิชชาวุธ , 2525 : 13) ฟรอยด์เชื่อว่าการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลมาจากแรงขับ 2 ประการคือ แรงขับทางเพศและแรงขับทางความก้าวร้าว(อัญชลี แจ่มเจริญ , 2530 : 23)

6. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Abraham H. Maslow นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงชาวอเมริกัน ได้แบ่งลำดับขั้นตามความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ ออกเป็น 5 ขั้น

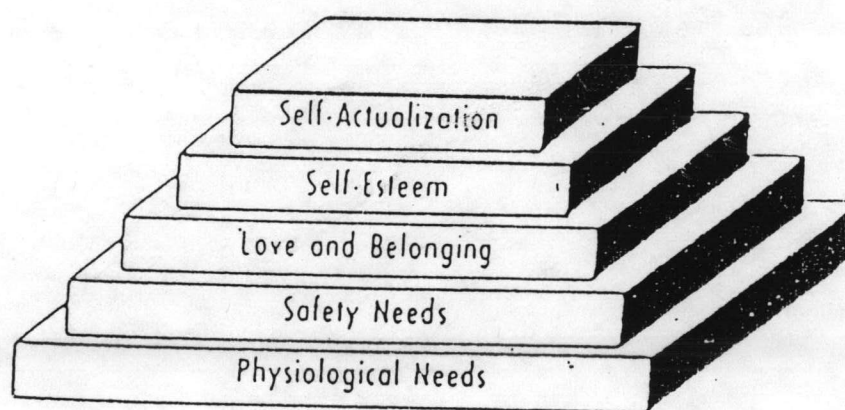
ซึ่งมนุษย์ทั่วไปต้องการได้รับเรียงตามลำดับความสำคัญ หรือ ความจำเป็นสูงสุดไปจนถึงความจำเป็นขั้นรองลงไปตามความเห็นของMaslow มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการใช้ขั้นแรกเสียก่อน จึงจะแสวงหาการตอบสนองในขั้นที่สูงขึ้นไป

อย่างไรก็ดี ปกติแล้วคนทั่วไปจะมีความปรารถนา หรือความต้องการขั้นต้นก่อน (ความต้องการทางกาย , ความปลอดภัย , ความรัก ฯลฯ) และเมื่อความต้องการเหล่านี้ ได้รับการตอบสนองเพียงพอแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะตามมา กระนั้นก็ตามสภาพการณ์บางอย่าง บุคคลอาจมีความพึงพอใจที่จะได้รับตอบสนองความต้องการขั้นต้นเท่านั้น โดยไม่ปรารถนาความต้องการขั้นสูงขึ้นไป (ชำรงศักดิ์ หมื่นจักร และศรีสง่า กรรณสูต , 2523 : 112-113)

ความต้องการ ทั้ง 5 ชั้น เรียงลำดับดังนี้ คือ

1. ความต้องการทางกาย(Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการพื้นฐานเบื้องต้นทางสรีระของบุคคล เช่น การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ หรือความต้องการทางอารมณ์ ฯลฯ ความต้องการทางกายเป็นสิ่งจำเป็นและมีอิทธิพลสูงสุดต่อบุคคลทั่วไป เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ หากร่างกาย ยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าวแล้ว ความต้องการสิ่งอื่นๆ ก็จะไม่ปรากฏหรืออาจถูกบดบังอยู่ภายใต้ความต้องการดังกล่าว
2. ความต้องการความปลอดภัย(Safety Needs)เรจัดประเภทของความต้องการความปลอดภัย ได้แก่ การป้องกัน ความมีเสถียรภาพ การปกป้อง อิศระจากความกลัว อิศระจากความวิตกกังวลและความไม่มีระเบียบ คำสั่ง กฎหมาย ขอบเขต ผู้คุ้มครองและอื่นๆ(Maslow , 1954 : 39)
3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ(Love and Belonging Needs)
4. ความต้องการเป็นที่ยอมรับและยกย่อง(Self -Esteem Needs)คนทั่วไปมีความปรารถนาที่จะมองตนเองว่ามีคุณค่าสูง และเป็นที่น่าเคารพยกย่องทั้งจากตนเอง และได้รับการยอมรับจากคนอื่น
5. ความต้องการที่จะเข้าใจและรู้จักตนเอง(Self Actualization Needs) ความพึงพอใจอย่างสูงสุดที่จะเป็นได้จากการที่ตนได้เป็น หรือได้ทำในสิ่งที่ตนมีความสามารถที่จะทำ (สุชา จันท์ธรม , 2531 : 104) อันเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของชีวิต(ศิริวรรณ เสรีรัตน์ , 2538 : 21)

แผนภาพที่ 5 : ลำดับชั้นความต้องการ

(ลำดับชั้นความต้องการ ปรับจาก Maslow , 1943)

แผนภาพที่ 6 : ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์

ปรับจากลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Feldman , 1990 : 301)

เดวิสสัน(Davison) ให้ข้อคิดว่าบุคคลทุกคน มีความเกี่ยวพันอย่างยิ่งต่อสังคมและสภาพแวดล้อมรอบๆตัว ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าว เป็นสาเหตุให้แต่ละบุคคลมีความต้องการเลือกซื้อ หรือเลือกรับข่าวสาร เพื่อสนองความพอใจและสอดคล้องกับความต้องการทางสังคม(ฉรินันท์ อนุวัชศิริวงศ์ , พัทธนี เขยจรรยา และเมตตา กฤตวิทย์ , 2534 : 132)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความต้องการของมนุษย์ Laird และ Larid ได้จัดประเภทความต้องการของมนุษย์จากผลการวิจัยของ Cattel โดยเรียงลำดับจากแนวโน้มที่เชื่อถือได้มากที่สุดตามลำดับ ดังนี้

แนวโน้มความต้องการ	กิจกรรมที่อาจถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้น
ความอยากรู้อยากเห็น	อ่านวารสาร หนังสือพิมพ์และฟังข่าวที่น่าสนใจ
เสาะหาความสุขสบาย และความสุขสำราญในประสาทสัมผัส	ภาพที่น่ารื่นรมย์

ไรท์ (Wright , 1975) ได้วิเคราะห์ถึงธรรมชาติ และหน้าที่บางประการของสื่อสารมวลชนว่า สื่อมวลชนมิใช่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ โดยคิดค้นเอาเองเพียงอย่างเดียว เพราะยังไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะกระทำเช่นนั้น การวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารในอนาคตน่าจะต้องได้รับการสนับสนุนโดยตรง ในเรื่องพื้นฐานที่อันสำคัญของสื่อมวลชนที่ปรากฏออกมา (Function Issue) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยที่ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับประโยชน์จากการใช้สื่อทั้งหลาย จากสิ่งที่สื่อมวลชนกำหนดให้และความพึงพอใจต่างจากการใช้สื่อ และรวมทั้งสิ่งที่น่ารำคาญของประชาชนขณะได้รับข่าวนั้นด้วย

งานวิจัยของเบย์ลีน (Bailyn , 1959) พบว่าเด็กชาย ซึ่งมีปัญหาครอบครัวและมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ตลอดจนมีแนวโน้มในทางก้าวร้าว มีการเปิดรับสื่อประเภทมีภาพประกอบสูงมาก และนิยมชมชอบตัวเอก ซึ่งแสดงออกแบบก้าวร้าว เบย์ลีนสรุปว่าเด็กใช้สื่อ เพื่อการหลบหนีจากโลกภายนอก

งานของมาร์โคบี (Marcoby , 1954) ซึ่งอธิบายหน้าที่ของสื่อในแง่ของการสร้างมโนภาพแบบเพื่อฝัน (Fantastics) ซึ่งเด็กใช้ทดแทนความต้องการที่เขาไม่สามารถไปถึงได้ในชีวิตจริง

ปาล์มกรีน และเรย์เบิร์น (Palmgreen and Rayburn , 1979) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อ เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจในการเปิดรับโทรทัศน์ โดยศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจในการเปิดรับโทรทัศน์ด้านการศึกษาในรัฐเคนตักกี ด้วยการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในด้านการผ่อนคลายความเครียด การเรียนรู้สิ่งต่างๆ การใช้ประโยชน์ เป็นสื่อสัมพันธ์การช่วยเหลือปัญหาต่างๆ การฆ่าเวลา เป็นเพื่อนแก้เหงา และเพื่อความบันเทิง การวิจัยพบว่าความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ชมมีความแตกต่างกันสูง มีความสัมพันธ์กันเชิงลบ คือ ความคาดหวังสูง ความพึงพอใจต่ำ หรือความคาดหวังต่ำ ความพึงพอใจสูง

เวนเนอร์ (Wenner , 1986) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวัง หรือความพึงพอใจที่ได้รับ (Gratifications Obtained) จากการชมรายการโทรทัศน์ โดยการวัดค่าการใช้สื่อ เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจในด้านความต้องการเฝ้าสังเกต เพื่อติดตามข่าวสาร (Surveillance) ด้านความบันเทิง/พักผ่อนหย่อนใจ (Entertainment Diversion) การใช้ประโยชน์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Utility) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยอ้อม (Parasocial Interaction) รวม 12 รายการ (Statements) เก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ สุ่มตัวอย่างผู้ชมโทรทัศน์ จากเมืองไอโอวา รัฐไอโอวา จำนวน 306 คน พบว่าความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในเรื่องเดียวกัน และไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในเรื่องต่างกัน

แกลโลเวย์ และมิก (Galloway and Meek , 1981) ทำการวิจัยเกี่ยวกับแบบจำลองที่คาดหวังการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนของผู้รับสาร (Audience Uses and Gratifications : an Expectancy Model) โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักศึกษาสาขาวิชาการสื่อสาร แห่งมหาวิทยาลัยแมคไคร์ จำนวน 30 คน พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ชมโทรทัศน์ เพราะมีความหวังว่าจะได้รับความพึงพอใจซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับทฤษฎีความความคาดหวังเกี่ยวกับสื่อ

โรโตโล (Ruotolo , 1988) ศึกษาเกี่ยวกับผู้อ่านหนังสือพิมพ์ โดยวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มุ่งใจในการอ่านหนังสือพิมพ์ จากทฤษฎีทางจิตวิทยาได้แบ่งแรงจูงใจในการอ่านออกเป็น 15 ชนิด ได้แก่

1. เพื่อความสนุกสนาน (Enjoyment)
2. เพื่อฆ่าเวลา (Pastime)
3. เพื่อมีส่วนร่วมและควบคุมสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา (Participation in and Control of the Environment)

4. เพื่อหลีกเลี่ยงหนี(Escape)
5. ต้องการเพื่อน(Companionship)
6. เพื่อความตื่นเต้น(Excitement)
7. เพื่อพักผ่อน(Relaxion)
8. ศึกษาพฤติกรรมใหม่ๆ(Learning of new Behaviors)
9. เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม(Learning about self and the Environment)
10. เพื่อได้รับคำแนะนำ(Guidance)
11. เพื่อปฏิสัมพันธ์ในสังคม(Social Interaction)
12. เปรียบเทียบทางสังคม(Social Comparison)
13. ติดต่อกับสังคม(Social Connection)
14. ยืนยันทัศนคติ(Attitudinal Confirmation)
15. เป็นอุปนิสัยหรือความเคยชิน(Habit)

โรบินสัน(Robinson , 1972)พบว่าระดับการศึกษาของผู้รับสาร มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ และระดับความรู้ทางด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคล โดยกลุ่มคนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการใช้สื่อและมีระดับความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารต่างกันไปด้วย กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีความรู้สูง เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ด้านข้อมูลสารคดี และจะเพิ่มพูนความรู้ทางด้านนี้ของตนให้มากขึ้น โดยการใช้อีแมล

และจากการศึกษาของเซลฟ์(Self , 1988) ก็ยืนยันว่าการศึกษาและรายได้เป็นตัวแปร ที่มีอิทธิพลในการทำนายพฤติกรรมการใช้สื่อ

ชอยและเบ็คเกอร์(Choi and Becker , 1987) กล่าวไว้ในรายงานผลการศึกษา เกี่ยวกับการใช้สื่อของเขาว่า มีการศึกษาหลายชิ้นที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษามีผลในทางบวกต่ำกว่าการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ และมีผลในทางลบต่อการใช้อีเล็กทรอนิกส์ นั่นคือ คนยิ่งมีการศึกษาสูงจะยิ่งอ่านหนังสือมากและยิ่งมีการศึกษาน้อย ก็จะยิ่งดูโทรทัศน์หรือฟังวิทยุมาก รูบิน(Rubin , 1981) ยังได้สรุปไว้ในงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของเขาในเวลาต่อมาว่า ผลการวิเคราะห์ทางสถิติสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การใช้สื่อของปัจเจกชน ได้รับอิทธิพลจากแรงจูงใจและความคาดหวังของเขา

ชนิดา พลศรี(2529) ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจของเยาวชน ที่มีต่อการจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาการใช้ประโยชน์จากสื่อพิเศษ โดยศึกษาระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของเยาวชน ที่ได้รับจากการชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์กับกลุ่มตัวอย่าง 440 คน โดยการใช้แบบสอบถามสุ่มเก็บจากเยาวชนที่เข้าชมวัดค่าความคาดหวังของเยาวชน และความพึงพอใจที่ได้รับ

ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ด้านความพึงพอใจที่ได้รับเยาวชนส่วนมาก ได้รับความพึงพอใจตามลำดับ คือ มีความรู้กว้างขวางขึ้น ได้รู้ความแปลกใหม่และสิ่งที่น่าสนใจ เข้าใจวิชาที่เรียนในห้องเรียนได้ดีขึ้น เป็นคนรู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และได้รับความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

ส่วนงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ"คู่แข่งมอนิเตอร์" ซึ่งทำการสำรวจความคิดเห็นประชาชนชาวทม. จำนวน 300 ตัวอย่าง แบ่งเป็นชาย-หญิง อย่างละ 150 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 22-23 กรกฎาคม 2538 สรุปได้ว่าชาวทม. 59.7 เปอร์เซ็นต์ ไม่เคยดูหนังสือ"ทางเพศ" ในขณะที่อีก 40.3 เปอร์เซ็นต์ ตอบรับเคยพลิกดู เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มที่เคยดู กลับเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ในอัตรา 52.0 เปอร์เซ็นต์ ต่อ 28.7 เปอร์เซ็นต์

โดยให้เหตุผลที่ดูว่าเพราะนางแบบมีชื่อเสียง 25.6 เปอร์เซ็นต์ ชอบนางแบบ/นายแบบ 23.1 เปอร์เซ็นต์ อยากเห็นรูปร่างนางแบบใหม่ๆ 18.2 เปอร์เซ็นต์ การได้อ่านหนังสือทางเพศของกลุ่มตัวอย่าง มักเป็นหยิบยืมจากผู้อ่านมากที่สุด 60.3 เปอร์เซ็นต์ มีการซื้อเองเพียง 15.7 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

โดยผู้ที่ชอบดูแต่ไม่ชอบลงทุน ดูตามแผงลอยร้านหนังสือและซื้อเป็นบางครั้ง 14.0 เปอร์เซ็นต์ และ 12.4 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ

Face นำอันดับหนึ่ง

ชาวกรุงเทพมหานคร จำนวน 32.2 เปอร์เซ็นต์ นิยมอ่าน Face มากที่สุด เป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า Face เป็นหนังสือทางเพศ เฉพาะกิจ หัวแรกที่เสียงเปิดตลาดนี้ โดยบริษัท เฟซ อินเตอร์เนชั่นแนล แม็กกาซีน จำกัด

อังคณา ทิมดี นางแบบขวัญใจชาวกรุง

นางแบบอังคณา ทิมดี ยังคงครองใจชาวกรุงไว้ได้ถึง 19.0 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ โยโกะ ทาคาโน่ 16.5 เปอร์เซ็นต์ ตามมาด้วยฟรอนท์ มอนโกเมอร์รี่ 11.6 เปอร์เซ็นต์

หนังสือเฉพาะกิจที่ฮิตสุดๆ

หนังสือ	ชาย %	หญิง %	รวม %
Face	16.3	41.0	32.2
Heat	25.6	17.9	20.7
Max	9.3	24.4	19.0
Miss	14.0	7.7	9.9
Grace	4.7	6.4	5.8
Wave	7.0	0.0	2.5
Penthouse	0.0	2.6	1.6
อื่นๆ	23.3	0.0	8.2

นางแบบชอบมากที่สุด

นางแบบ	ชาย	หญิง	รวม
	%	%	%
อังคณา ทิมดี	14.0	21.8	19.0
โยโกะ ทาคาโนะ	14.0	17.9	16.5
ฟร็อนท์ มอนโกเมอร์รี่	11.6	11.5	11.6
มรกต มณีฉาย	7.0	11.5	8.3
เพ็ญพักตร์ ศิริกุล	4.7	10.3	8.3
นิออน อิศรา	14.0	5.1	8.3
ปทุมรัตน์ วรรณมาลี	18.6	0.0	6.6
เพชรรัตน์ ศรีแก้ว	4.7	3.8	4.1
กรองทอง รัชตะวรรณ	0.0	3.8	2.5
ภัชริยา กลิ่นสนิท	0.0	3.8	2.5
อื่นๆ	11.7	12.9	12.5

พฤติกรรมการอ่านหนังสือ

พฤติกรรม	ชาย	หญิง	รวม
	%	%	%
ยืมผู้อื่น	67.4	56.4	60.3
ซื้อเอง	20.9	12.8	15.7
ดูตามแผง	0.0	21.8	14.0
อื่นๆ	0.0	1.3	0.8

(คู่แข่งธุรกิจ , 2538)

เราจะเห็นได้ว่า จากผลการวิจัยในเรื่องพฤติกรรมการอ่าน พบว่าผู้อ่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการยืมนิตยสาร “ทางเพศ” ร้อยละ 60.3 ซื้อ ร้อยละ 15.7 ดูตามแผง ร้อยละ 14.0 และอื่นๆ 0.8